

Osvrt na trenutno stanje na prostoru Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotor, Crna Gora

EXPEDITIO Centar za održivi prostorni razvoj
Društvo prijatelja bokeške baštine

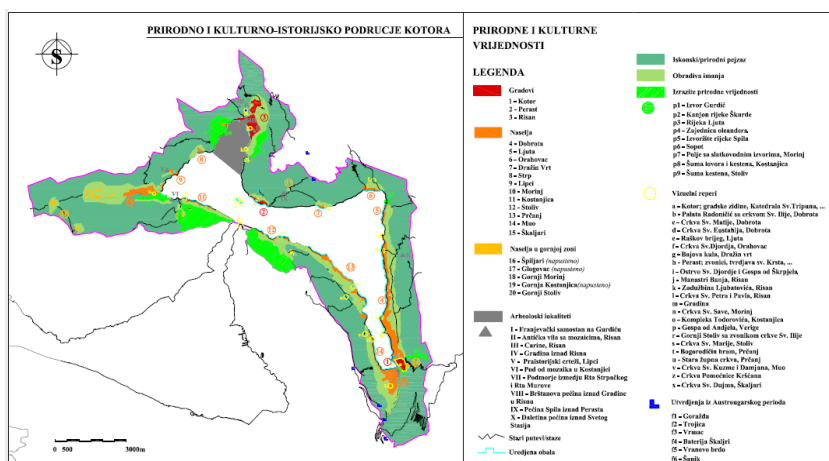
Kotor, maj 2020.

Izveštaji UNESCO/ICOMOS savjetodavnih i reaktivnih monitoring misija i odluke Komiteta za Svjetsku baštinu još od 2003. godine kontinuirano i jasno govore o problematičnom stanju na prostoru Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotor (u daljem tekstu Područja Kotor), prevashodno vezanom za prekomjernu urbanizaciju ali i za neefikasan sistem zaštite i upravljanja. Takođe, **već duži niz godina i stručna javnost i civilni sektor sa Područja Kotor ukazuju na zaista alarmantno stanje** vezano za zaštitu, planiranje i upravljanje ovim područjem Svjetske baštine.

Bez obzira na formalna nastojanja Crne Gore da ispoštuje odluke Komiteta za Svjetsku baštinu, **negativne promjene koje su jasno vidljive u prostoru pokazuju da nijesu uspostavljeni neophodni mehanizmi za zaštitu izuzetne univerzalne vrijednosti** ovog područja Svjetske baštine, i da se negativni trendovi nastavljaju.

Za unaprijeđenje stanja na Području Kotor izuzetno su značajne preporuke koje su date u *“Izveštaju Zajedničke reaktivne monitoring misije Centra za Svjetsku baštinu UNESCO-a/ICOMOS-a za dobro Svjetske baštine Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotor (125 bis), Crna Gora, 29. oktobar – 2. novembar 2018”* i odluke Komiteta za Svjetsku baštinu sa zasjedanja iz 2019. godine *Odluka: 43 COM 7B.87 Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotor (Crna Gora) (C 125ter)* među kojima je nevedeno da se **“država potpisnica poziva da u potpunosti sprovede sve preporuke misije iz 2018. godine”**.

Osvrnućemo se na par tema koje smatramo da su trenutno ključne za zaštitu Područja Kotor.

ZAŠTITA

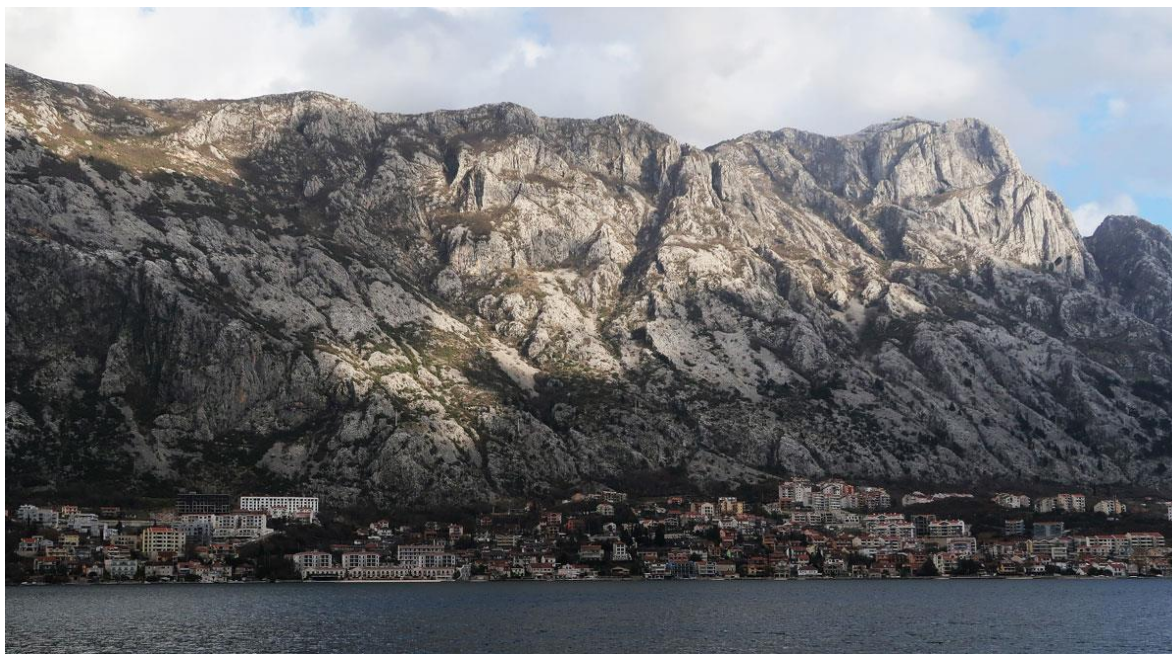
Jedan od osnovnih uzroka alarmantnog stanja na Području Kotor je degradacija i trenutna nefunkcionalnost sistema zaštite kulturne baštine. Ova tema na žalost nije u dovoljnoj mjeri

sagledana kroz Izvještaj UNESCO/ICOMOS Reaktivne monitoring misije iz 2018, a smatramo da je jedna ključnih za očuvanje područja Svjetske baštine.

Zakonskim i institucionalnim promjenama koje su se desile 2010 godine potpuno je **oslabljen sistem zaštite Područja Kotora**. **Institucija koja je bila formirana nakon upisa Područja na Listu Svjetske baštine čije je sjedište bilo u Kotoru i čija je svrha bila rad na zaštiti Područja i njegove buffer zone (Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor), je transformisana i u toj transformaciji ostala bez nadležnosti i ovlašćenja, odnosno izgubila je samostalnost u radu.**

U *Izvještaju o realizaciji menadžment plana za 2017. godinu¹* koji je pripremio Savjet za upravljanje Područjem Kotora je navedeno: *“Kadrovski potencijali Regionalnog zavoda su u reorganizaciji znatno redukovani, posebno u dijelu zaštite graditeljskog nasljeđa... Zapravo, zaokruženi procesi koje podrazumijeva metodologija očuvanja i zaštite kulturnih dobara, a koji su bili objedinjeni u Regionalnom zavodu, reorganizacijom su usitnjeni (fragmentovani) do mjere koja se ne može smatrati efikasnim sistemom.”*

Takođe, u ovom Izvještaju je kao preporuka navedeno: *“Neophodno je izvršiti stručnu analizu postojećeg zakonsko normativnog okvira i stanja zaštite nastalog nakon transformacije i preduzeti neophodne mjere kako bi se sprovelo **jačanje institucionalne zaštite Područja Kotora sa sjedištem u Kotoru.**”*

PROSTORNO PLANIRANJE

Prostorno urbanistički plan Opštine Kotor (u daljem tekstu PUP)

Nacrt Prostorno urbanističkog plana Opštine (PUP), koji obuhvata i Područje Kotora kao Svjetsku baštinu, urađen je početkom 2019. i prva javna rasprava je održana u periodu april-jun 2019. Nacrt PUP-a je ažuriran u februaru 2020. i ponovna javna rasprava je održana u periodu 4-24. mart 2020.² EXPEDITIO i Društvo prijatelja bokeške baštine su pripremili i poslali komentare na predloženi Nacrt PUP-a u kojem smatraju da **nisu ispoštovane Odluke UNESCO-vog Komiteta za Svjetsku baštinu za Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora**, kojih bi Crna Gora morala da se pridržava ukoliko hoće da sačuva ovo područje na Listi svjetske baštine. Nacrtom PUP-a opštine Kotor **jesu ispoštovane**

¹ <http://www.kotor.me/me/savjet-za-upravljanje-podru%C4%8Djem-kotora/>

² http://www.mrt.gov.me/rubrike/javna_rasprava/222325/Ponovna-javna-rasprava-o-Nacrtu-Prostorno-urbanistickog-plana-Opštine-Kotor-i-o-Nacrtu-Izvjestaja-o-strateskoj-procjeni-uticaja.html

određene ali ne i neke od ključnih Preporuka Zajedničke reaktivne monitoring misije Centra za Svjetsku baštinu UNESCO-a/ICOMOS-a iz 2018. godine, uključujući **jasno definisano zadržavanje zaobilaznice Škaljari-Kotor-Dobrota i ostavljanje mogućnosti za gradnju u uvali Glavati**. Takođe, predviđena rješenja su i u direktnom konfliktu sa mjerama definisanim u Studiji zaštite kulturnih dobara za područje Opštine Kotor, koje su samo formalno navedene i u okviru samog Nacrta PUP-a opštine Kotor. Smatramo da bi se sprovođenjem predloženog Nacrta PUP-a opštine Kotor iz februara 2020. godine, bez obzira na djelimično ispoštovane Preporuka Zajedničke reaktivne monitoring misije, **Područje Kotora suočilo sa ozbiljnim rizikom od gubitka Izuzetne univerzalne vrijednosti, najvećim do sada od upisa područja na Listu svjetke baštine**. Zbog toga smatramo da Nacrt Prostorno-urbanističkog plana opštine Kotor od februara 2020. godine **nije moguće usvojiti**.

Moratorijum

Jedna od preporuka *UNESCO/ICOMOS Reaktivne monitoring misije* bila je: *P 17: Treba održavati zabranu gradnje do usvajanja prostornog plana za područje Kotora čija je izrada u toku i revidiranog Menadžment plana. Iako je "moratorijum" formalno na snazi od marta 2017. godine kada je Vlada Crne Gore donijela Odluku o zabrani građenja na Području Kotora do donošenja Prostorno-urbanističkog plana opštine Kotor, gradnja na terenu realno nije zaustavljena*. O tome svjedoče brojna aktivna gradilišta tokom 2019. i početkom 2020. i mnogi novi završeni objekti, posebno na području Dobrote. Iako se formalno obrazlaže da se grade samo objekti za koje je građevinska dozvola izdata prije stupanja na snagu Odluke Vlade, te intervencije su veoma značajne i imaju veliki uticaj na izuzetnu univerzalnu vrijednost Područja Kotora.

UPRAVLJANJE

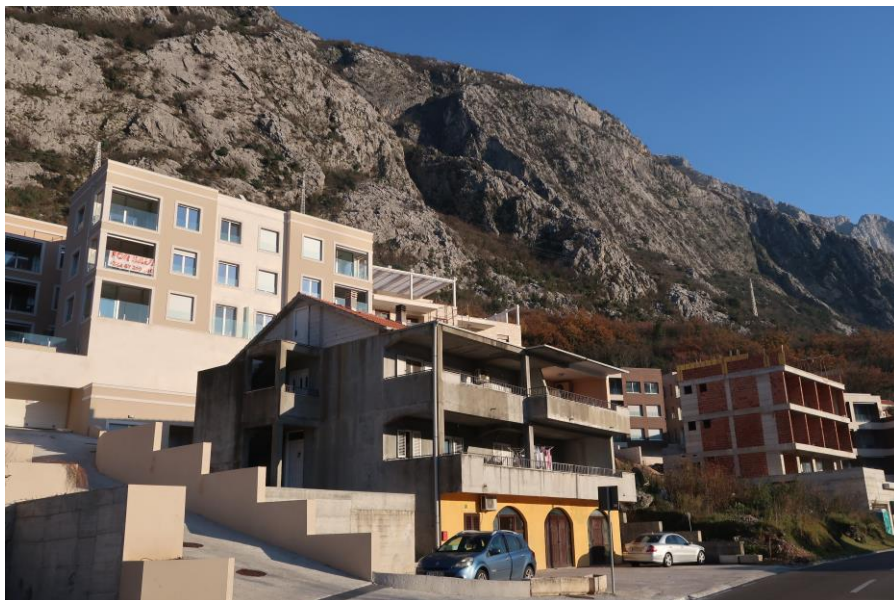
Savjet za upravljanje Prirodnim i kulturno-istorijskim područjem Kotora

Na osnovu *Zakona o zaštiti Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora* donijetog 2013, Područjem Kotora se upravlja u skladu sa Menadžment planom, a radi koordinacije vršenja poslova zaštite, očuvanja i upravljanja, Vlada obrazuje **Savjet za upravljanje Prirodnim i kulturno-istorijskim područjem Kotora**. Savjet ima predsjednika i deset članova, od čega pet predstavnika Opštine Kotor i po jednog predstavnika: Ministarstva kulture, Ministarstva održivog razvoja i turizma, Uprave za zaštitu kulturnih dobara, Crnogorske nacionalne komisije za UNESCO i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i očuvanjem Kotora. Prvi saziv Savjeta je imenovan krajem 2015. godine, drugi u septembru 2017. a posljednji u januaru 2020.

Iako su *Zakonom o zaštiti Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora* definisane nadležnosti Savjeta koje su veoma značajne, u praksi se pokazalo da je Savjet postoji samo kao forma, da služi

kao platforma za razmjenu informacija različitih aktera, ali da u suštini nema nikakvog uticaja na procese koji se dešavaju na Području Kotora. Pokazalo se da **postojeći sistem upravljanja nije funkcionalan i adekvatan** za složenu cjelinu kao što je Područje Kotora i da je potrebno definisati nove mehanizme i tijela za upravljanje. Jasno je navedeno od strane samog Savjeta da **uloga Savjeta ne podrazumijeva upravljačku funkciju** koja je prepoznata u Menadžment planu I da je **“potrebno preispitati pravno-institucionalni okvir koji će unaprijediti mehanizme i tijela za upravljanje Područjem.”**³

Na osnovu *Zaključka Skupštine Opštine Kotor*⁴, Vlada Crne Gore je u januaru 2020. godine donijela *Rješenje o razrješenju predsjednika i pet članova Savjeta za upravljanje Prirodnim i kulturno-istorijskim područjem Kotora*, prije isteka mandata⁵. **Pet razrješennih članova/ca** drugog saziva Savjeta, su svi **stručnjaci iz različitih oblasti zaštite kulturne baštine**, među kojima se nalaze i **stručnjaci sa najvećim iskustvom i referencama na zaštiti kulturne baštine Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora**. Činjenica da se **najbolji stručnjaci iz oblasti zaštite kulturne baštine na Području Kotora isključuju iz Savjeta za upravljanje veoma je zabrinjavajuća**. Ona na žalost jasno govori o nerazumijevanju kompleksnosti i značaja zaštite i upravljanja Područjem Kotora, o nevrednovanju i nepoštovanju struke i o intencijama za dalji razvoj ovog prostora Svjetske baštine. Zbog svega navedenog, predstavnica nevladinih organizacija u Savjetu, arhitektica konzervatorica i članica EXPEDITIO i Društva prijatelja bokeške baštine je podnijela ostavku na članstvo u Savjetu u februaru 2020.

Revizija Menadžment plana

Menadžment plan Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora je strateški dokument koji bi trebao da bude osnova za efikasno upravljanje područjem. Menadžment plan je donijet 2011 godine, rađen je za period od 15 godina, a revizija je trebalo da se sprovodi svake tri godine. U proces revizije Menadžment plana se **krenulo u martu 2019. godine**. Radnu grupu za reviziju Menadžment plana formirao je predsjednik Opštine Kotor, i čine je 7 članova Savjeta za upravljanje Područjem Kotora

³ Zaključci sa prve sjednice drugog saziva Savjeta održane u januaru 2018. godine i Izvještaj o realizaciji menadžment plana za 2017. godinu, pripremljen od strane Savjeta <http://www.kotor.me/me/savjet-za-upravljanje-podru%C4%8Djem-kotora/>

⁴ XXXII sjednica održana 18. 11. 2019. <http://www.kotor.me/files/documents/1575637959-Zaklju%C4%8Dak%20o%20imenovanju%20Savjeta%20za%20upravljanje%20Kotorom.pdf>

⁵ http://www.gov.me/sjednice_vlade_2016/152

kao i generalna sekretarka Crnogorske nacionalne komisije za UNESCO kao koordinatorka. **Od oktobra 2019 sa procesom revizije se stalo, a članovi Radne grupe nemaju informaciju o razlozima.** Imajući u vidu značaj Menadžment plana za upravljanje Područjem Kotora, koji je posebno istaknut i kroz Izvještaj UNESCO/ICOMOS Reaktivne monitoring misije iz 2018, smatramo da dosadašnji odnos nadležnih državnih i lokalnih institucija govori o njihovom **neshvatanju značaja upravljanja generalno kao i značaju Menadžment plana.**

ZAKLJUČAK

Poslije 40 godina od upisa na Listu Svjetske baštine, stanje u kojem se trenutno nalazi Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora je izuzetno zabrinjavajuće. Bez obzira na formalna nastojanja, trenutno su sistemi zaštite, planiranja i upravljanja Područjem Kotora urušeni i neefikasani. Sve to je uzrokovano na žalost i generalno veoma lošim sistemima prostornog planiranja i zaštite kulturne baštine u cijeloj Crnoj Gori, ali se na području Svjetske baštine Kotora posebno negativno odražava i veoma jasno vidi.

Imajući u vidu sve što se događa zadnjih godina, usuđujemo se reći da ne postoji razumijevanje i volja da se zaštiti Izuzetna univerzalna vrijednost Područja Kotora, i da je to problem koji rađa sve druge. Nadamo se da je nova situacija u kojoj smo, zbog pandemije, svi globalno od početka 2020. prilika da se zaustave negativni trendovi i preispitaju postojeći problematični modeli i planovi, i da se krene ka suštinskim promjenama koje će voditi zaštiti i održivom razvoju Svjetske baštine Područja Kotora.

(prilog je objavljen u World Heritage Watch Izvještaju za 2020. godinu, <https://world-heritage-watch.org/wp-content/uploads/2020/06/WHW-Report-2020.pdf>)

Predod teksta je realizovan u okviru projekta „Aktivni građani za bolju Crnu Goru – Ka vladavini prava i održivom razvoju Crne Gore“, koji implementira NVO „Mreža za afirmaciju nevladinog sektora“ (MANS) u saradnji sa NVO „Crnogorsko društvo ekologa“, NVO „Green Home“, NVO CIZIP i NVO EXPEDITIO, uz podršku Evropske unije posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.